

KATONA BEÁTA

135 éve nyitott ügyvédi irodát Szentgotthárdon dr. Vargha Gábor

Bevezető

Szentgotthárd történetében a ciszterci apátság központi szerepet töltött be, s hosszú időn keresztül meghatározta a település gazdasági, kulturális és társadalmi helyzetét. A változás és az ezzel járó nagy léptékű fel-
lendülés a századforduló időszakában kezdődött. Bár a kiegyezés 1867-től lehetőséget biztosított a fejlődéshez, ez önmagában kevés lett volna. Kelltek olyan meghatározó személyiségek, akik önzetlenül és fáradhatatlanul szolgálták a város gyarapodását. Széll Kálmán mellett kiemelkedő tevékenységet végzett dr. Vargha Gábor,¹ aki Szentgotthárdon² élte mindennapi életét. Ügyvédként, helyi, megyei, majd országgyűlési képviselőként tevékenykedő lokálpatrióta, a település életének szinte minden területére kiterjedő aktív tevékenységével emelte polgári várossá Szentgotthárdot.

A századforduló egyik leggazdagabb és legtöbb adót fizető személye volt a községben, aki minden haladó, jobbítani akaró terv és tett mögé állt, s adományaival is szolgált a köz javát. A második világháborút követően évtizedekre homályba merült a neve. 2016-ban a képviselő-testület kezdeményezésére a helyi kollégium felvette a Dr. Vargha Gábor

Kollégium nevet,³ majd 2018-ban megjelent egy hiánypótló, életpályáját feldolgozó mű.⁴

Szentgotthárd a dualizmus időszakában

Az 1890-es évek elejére nagy változások történtek az 1183-ban, III. Béla király által alapított településen. A ciszterci apátság elszakadt a heiligenkreuzitól, birtokaival együtt a zirci apátsághoz került, akik a magyar nyelv oktatását, művelését szívügyüknek tartották. Addig a beszélt nyelv a német volt, így készültek a hivatalos iratok és az anyakönyveztetés is, mindezek következtében Szentgotthárd elnémetesedett. Mégis a polgári fejlődést segítette, hogy a község továbbra is egy nagy uradalom központjának számított.

1889. április 1-én nagyközséggé alakult,⁵ igazgatási-oktatási-egyházi központok kategóriájába tartozott a funkcionális besorolás szerint.⁶ Mintegy 80 község élén, a megye legnagyobb járásának székhelyeként adóhi-

1 A korabeli sajtóban találkozhatunk a Varga és Vargha írásmóddal is. Vargha Gábor az 1910-es évektől használta a h betűs írásmódot, a hivatalos országgyűlési almanachban is így szerepel. A tanulmányban ezt használom.

2 Szent-Gotthárd település nevét 1906-tól kezdték egybeírni, de az egyszerűség érdekében a Szentgotthárd nevet alkalmazom.

3 417-27/2016. számú Képviselő-testületi határozat. http://hivatal.szentgotthard.hu/content/onkormanyzat_fajlok/2016-februar-24-i-testuleti-ules-hatarozatai-50662.pdf. (Megtekintve: 2017. január 10.)

4 Csuk Ferenc – Katona Beáta: Elveihez híven. Vargha Gábor életpályája. Szülőföld Könyvkiadó Kft. 2018. (továbbiakban: Csuk–Katona, 2018.)

5 Vakarcz Kálmán: A Szentgotthárd-muraszombati járás ismertetése. Vasvármegye Nyomdavállalat. Szombathely, 1939. (továbbiakban: Vakarcz, 1939.) 37. p.

6 Beluszky Pál: Magyarország városhálózata 1900-ban. In: Tóth József (szerk.): Tér-idő-társadalom. Pécs, MTA RKK, 1990. 118–121. p.

vatala, járásbíróháza, telekkönyvi hivatala, főszolgabírói hivatala és járási orvosa is volt.⁷

1872-ben megindult a vonatközlekedés Szombathely és Szentgotthárd között, egy év múlva pedig a Győr és Graz közötti vasútvonal megépülése serkentette a gazdasági fejlődést, a helyi gyárak létrejöttét.⁸ 1894-től dohánygyár, 1896-tól óragyár, 1897-től selyemgyár, 1902-től pedig kaszagyár is működött a településen, így a századfordulóra a megye második legnagyobb gyár-ipari központjává vált.⁹

Ugrásszerű fejlődés történt a hitelélet területén is, melynek bizonyítéka, hogy a Szentgotthárdon működő pénzügyintézetek együttes vagyona 1880-ban a megye ötödik, 1910-ben pedig már a megye második legnagyobb banki alaptőkéjét birtokolták.¹⁰ 1871-ben a Szentgotthárdi Takarékpénztár RT – a helyiek „Vargha Bank”-nak hívták –, 1882-ben a Rába–Lapincsvölgyi Takarékpénztár RT, 1892-ben a Szentgotthárdi Általános Takarékpénztár RT alakult meg.¹¹

A gazdasági fejlődés maga után vont a igen jelentős mértékű népességnövekedést is. 1870-ben alig több mint 900 fős település, 1900-ra elérte a 2000, majd az első világháború végére a 3000 főt.¹²

Az 1800-as évek végéig Szentgotthárdon a leginkább használt nyelv a német volt

7 Beluszky Pál: Őrség–Felső-Rába-Völgy. Szentgotthárd és környéke. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2005. (továbbiakban: Beluszky, 2005.) 88. p.

8 Szilágyi István: A városkép alakulása az 1800-as évektől. In: Kuntár Lajos – Szabó László (szerk.): Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok. Sylvester János Nyomda, Szombathely, 1981. (továbbiakban: Szilágyi, 1981.) 545. p.

9 Beluszky, 2005. 88. p.

10 Beluszky, 2005. 88. p.

11 Kiss Mária: Gazdasági-társadalmi és politikai viszonyok 1918 és 1945 között. In: Kuntár Lajos – Szabó László (szerk.): Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok. Sylvester János Nyomda, Szombathely, 1981. (továbbiakban: Kiss, 1981.) 253–254. p.

12 Beluszky, 2005. 89. p.

– köszönhetően az úgynevezett „heiligenkreuzi korszaknak”¹³ –, melyet az osztrák szerzetesek szorgalmaztak. A németesítés (telepítések, oktatás, egyletek, közigazgatás) következtében még 1880-ban is 643 fő német és csak 639 fő magyar élt a városban az 1442 fős lakosságból.¹⁴

A gazdasági fejlődés, a magyarosítás és a művelődés területén egyaránt tevékenykedett, kiemelkedő szerepet játszott a település fejlődésében dr. Vargha Gábor. „Nincs Szentgotthárdon olyan kulturális vagy jótékonyági intézmény, egyesület, amelyet ne ő alapított vagy fejlesztett volna. Minden nemes ügynek fáradhatatlan, agilis előharcosa és igazán önzetlen jóakarója.”¹⁵

A Vargha család családfája

Erdélyben, Szent-Lászlón élt és katonáskodott Varga György, akinek a székely lófőrend hadak alvezéréneként, vitézségéért 1635. június 2-án I. Rákóczi György fejedelem nemesi rangot és címeres nemeslevelet adományozott. A család címere a következőképpen nézett ki: „A pajzs kék udvarában zöld téren álló vörös ruhás magyar vitéz, kék övvel, oldalán kard lóg, lábát csizma fedi, fején prémes, vörös kalpag van, jobb kezében három búzakaralaszt tart. A pajzs fölötti sisak koronájából szintén magyar vitéz emelkedik ki, jobb kezében kivont kardot tartva. Foszladék jobbról ezüstvörös, balról aranykék.”¹⁶

13 Vakarcz Kálmán: Szentgotthárd és környékének ismertetése. Kereskedelmi és Hírlap-nyomda Részvénytársaság. Szombathely, 1935. 13. p.

14 Kovacsics József: Szentgotthárd és környéke. Szentgotthárd környéki, dél-burgenlandi, őrségi és vendvidéki falvak és nemzetiségek (1183–1995). Település-és népességtörténeti lexikon. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2000. 168. p.

15 Vargha Gábor udvari tanácsos = Szent-Gotthárd Társadalmi és Közművelődési Hetilap (továbbiakban: SZGTKH) 1913. október 12. 1. p.

16 Tóth Attila: A balatonfüredi és szentlászlói Varga család története. = Füredi Hírlap, II. évf. 1–2. sz. 2002. (továbbiakban: Tóth, 2002.) 4. p.

1. kép. Nemesi levél¹⁷ (George Berzsényi)

Varga György 1657-ben Lengyelországra vonult II. Rákóczi György oldalán, de onnan nem tért vissza. Az elhunyt fia, Varga György otthagya Erdélyt és Tiszaroffra költözött anyai rokonához, majd végül Balatonfüreden telepedett le. Az ő két fia, Lőrinc és János nemességért III. Károly királyhoz fordult, aki 1713. április 2-án kiállította a nemesi oklevelet, és a „Szentlászlói és Balatonfüredi” előnevet adományozta a testvéreknek.¹⁸ Varga János egyenes ági fia Varga Márton, utóda Vargha Károly lett, aki 1826-ban Nemesapátiban született és 1907-ben hunyt el Szentgotthárdon, de Andrásfán temették el. Felesége Takách Klára, Vargha Gábor édesanyja volt.

Vargha Gábor előkelő, a településen megbecsülésnek örvendő családból választott feleséget, lipováci Desits Valériát. 1899-ben, a nagyszabású lakodalmon számos

neves személy mellett részt vett Széll Kálmán, és a megye főispánja is.¹⁹ Vargha Gábornak és Desits Valériának két gyermeke született. Fiuk, Tivadar csupán három évet élt.²⁰ Lányuk, Alice 90 évesen hunyt el New Yorkban. Vargha Gábor leszármazottai még ma is élnek, von Zedwitz Edwige (Alice unokája) részt vett a városban tartott ünnepségen és könyvbemutatón is.

Vargha Gábor élete, politikai pályafutása

Vargha Gábor a Vas vármegyei Andrásfán született 1859-ben Varga Károly és Takách Klára gyermekeként.

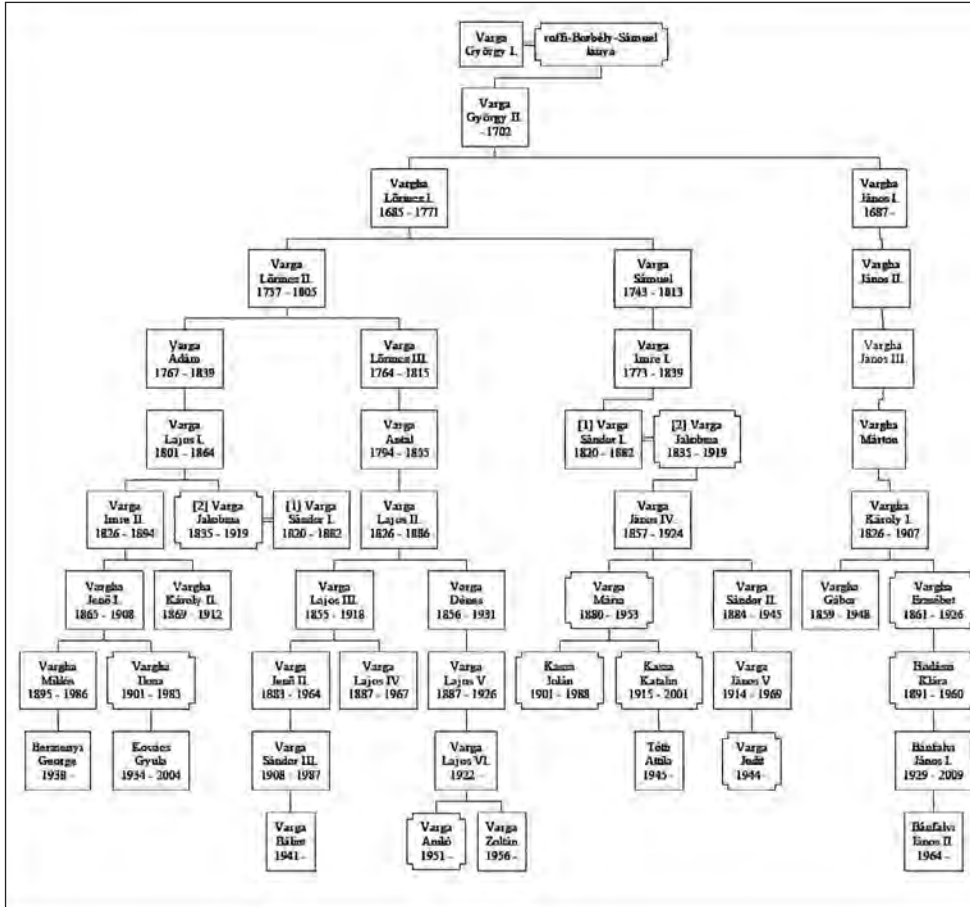
Kőszegen, Sopronban és Szombathelyen végezte középiskolai tanulmányait, jogot Budapesten tanult, itt szerezte meg az ügyvé-

17 Berzsényi, George: A szentlászlói és balatonfüredi Vargha család. = Matrikula. IV. évf. 2. sz. 2014. (továbbiakban: Berzsényi, 2014.) 7. p.

18 Tóth, 2002. 3–4. p.

19 Szent-Gotthárd, 1899. november 25. = SZGTKH, IV. évf. 52. sz. 1899. november 26. 2. p.

20 Halálozás. = SZGTKH, VIII. évf. 33. sz. 1903. július 12. 3. p.

2. kép. A Vargha családfa²¹ (George Berzsényi)

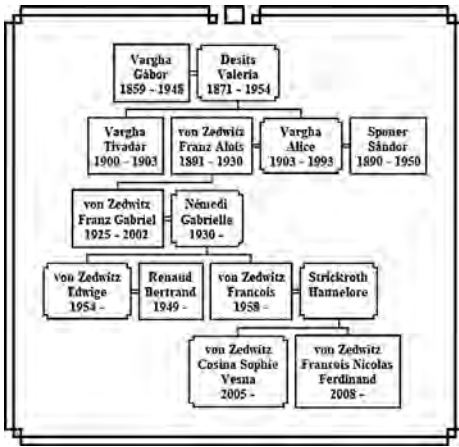
di diplomáját.²² Két évig a fővárosban ügyvédjelöltként dolgozott, majd doktorrá avatása után, 1888-ban telepedett le Szent-Gotthárdon. Korábban már megismerte a település jelentős személyiségeit, a város ügyes-bajos dolgait, a várható feladatokat. A hivatalos levelezések után személyesen

is találkozott példaképével, Széll Kálmánnal, aki felfigyelt az ambiciózus fiatalemberre. Ajánlása is hozzájárulhatott, hogy letelepedése után három évvel, 1891-ben ő lett a Szentgotthárdi Takarékpénztár ügyésze, majd elnöke, és amit a későbbi időkben – róla elnevezve – Vargha-banknak is hívtak. Évtizedeken át bizalmas embere volt Széll Kálmán miniszterelnöknek.²³

21 Berzsényi, 2014. 5. p.

22 1931–1935. évi Országgyűlés. In: Lengyel László – Vidor Gyula (szerk.): Magyar országgyűlési almanach. Ötszáz magyar élet 1931–1936. Budapest, 1931. 286–287. p.

23 Csuk–Katona, 2018. 30. p.

3. kép. Vargha Gábor leszármazottai²⁴

1892-ben a Szabadelvű Párt képviselőjeként indult a rumi kerületben,²⁵ majd 1896-ban a muraszombatiak jelöltje lett a „páratlan hazafi, a köznép jótevője, a kultúra élharcosa”, az országgyűlésbe azonban nem jutott be.²⁶ A kudarcok azonban nem tántorították el a politikától, változatlanul részt vett a közéletben. 1898-ban Szent-Gotthárd kerületében az összeíró küldöttség elnöke volt,²⁷ 1904-ben a megyebizottsági tagok választásánál,²⁸ 1905-ben a kerületi képviselők megválasztásánál választási elnökként tevékenykedett Szent-Gotthárd kerületében.²⁹

1906-ban Vargha Gábor közreműködésével a Széll-párt és az ellenzéki koalíció helyi tagjai megalapították a helyi Alkotmánypártot,

24 Csök-Katona, 2018. 29. p.

25 Pártmozgalmak a megyében. = Rábavidék 10. évf. 4. sz. 1892. január 20. 4. p.

26 Képviselőjelölés. = SZGTKH, I. évf. 48. sz. 1896. október 25. 3. p.

27 Választókat összeíró küldöttségek. = SZGTKH, III. évf. 25. sz. 1898. május 22. 3. p.

28 Megyebizottsági tagok választása. = SZGTKH, X. évf. 3. sz. 1904. december 11. 4. p.

29 A képviselőválasztás. = SZGTKH, X. évf. 9. sz. 1905. január 22. 2. p.

amelynek végrehajtó-bizottsági elnöke lett. A Néppárt, a Függetlenségi Párt helyi vezetői Vargha Gáborral egyetértésben Széll Kálmán kerületi képviselőjelöltsége mellett foglaltak állást. Rátóti kastélyában felkeresték Széllt, aki elvállalta a megbízatást.³⁰

1907 és 1910 között Vargha Gábor a község helyettes bírója.³¹ Átvéve hivatalát, a vizsgálatokból azonnal megállapították, hogy 1900-tól nem szedték be rendesen az adókat, a számlákat nem rendezték. Vargha Gábor a december 27-i közgyűlésen elemző beszédet mondott, amelyben feltárta a hibákat, ugyanakkor megoldást mutatott a kivezető útra. Nem túlzás azt mondani: megfogalmazta ars poétikáját.

„(...) Jelenleg gazdasági viszonyaink nem engedik meg, hogy terveinket azonnal végrehajtsuk. Legalább igyekeznünk kell az eszközöket megterveztetni, azokat a jövőnek biztosítani, hogy terveink, bár a polgárainak csak évek múltán, de valósággá váljanak. Gyáraink községünk büszkeségei, melyek addig csak külső díszet kölcsönöztek, és amelyek addig csak mindössze vállalkozása hasznára és előnyére voltak, majd községünk polgárainak egy-két év múlva bevételi forrásként tevékenykedjenek. Feladat a köztisztaság gondozása, a közbiztonsági járdák rendezése, az utcáknak tisztítása és öntözése, mert el nem képzelhető az a valóban mosolyra készítő ellentét, mely jelenleg a majdnem paloták számba menő fényes köz- és magánépületeink, és sárral és porral borított, itt-ott még a kloákák rothadt, a közegészségre annyira ártalmas miazmái, nyitott csatornáknak vezető utcáink között fennáll.”³²

Beszélt a község területének felméréséről, javaslatában szerepelt az egységes településrendezési terv kidolgozása, építési

30 Választási mozgalmak. = SZGTKH, XI. évf. 22. sz. április 29. 1. p.

31 Vakarcs, 1939. 103. p.

32 Községi közgyűlés. = SZGTKH, XIV. évf. 8. sz. 1909. január 17. 3. p.

szabályrendeletek megalkotása. Sikerült elérnie, hogy 1911-re több utcát és a település főterét lehengereztek.³³

Szentgotthárd városiasodásának előmozdítása nem vonta el teljesen a figyelmét az országos ügyektől. 1910-ben Vargha Gábort a rumi választókerületben, Vasváron a Nemzeti Munkapárt programjával országgyűlési képviselővé választották a néppárti Buzáth Ferencsel szemben.³⁴ Vargha megnövekedett népszerűségét mutatja, hogy kétezer lelkes ember előtt mondta el programbeszédét Vasváron, majd 33 kocsi kísérte Rumig, ahol szintén nagy létszámú – közel 1500 fős – tömeg előtt szónokolt.³⁵ Szentgotthárd testülete táviratban gratulált neki. De vajon miért nem Szentgotthárdon indult? Mert ez a választókerület Széll Kálmáné volt, nem lett volna célravezető, ha a két politikus egymás ellen lép fel.

Vargha Gábor 1910-től az országgyűlés igazságügyi bizottságának és a naplóbíró bizottság tagja.³⁶ Felszólalásaiban főként közművelődési, szociális és népjóléti kérdésekben foglalt állást, s már 1912-ben határozottan kiállt a népiskolai rendszer reformja mellett. Legtöbb beszédében egységes nemzeti iskolák és a falvakban létesítendő gazdasági népiskolák létrehozását sürgette:

„(...) helyezük egységes alapra, és pedig a nemzeti egység alapjára egész népoktatási rendszerünket s teremtsük meg bármily áldozatok árán is az egységes, magyar nemzeti népiskolát. (...) ott kell elérnünk azt, hogy az a magyar czimer, ne csak festett kép gyanánt lebegjen a gyermek előtt, hanem ott éljen mint egy élő eszme, (...) a magyar

nemzeti nagyság és dicsőség élő megtestesítője”³⁷

A vármegye törvényhatóságának örökös tagja, a vármegye közigazgatási bizottságában is aktív tevékenységet fejtett ki.³⁸ Érdemeinek elismerésül az uralkodó 1913-ban udvari tanácsosi címet adományozott neki:

„Személyem körüli magyar miniszterem előterjesztésére dr. Vargha Gábor országgyűlési képviselőnek a közélet terén szerzett érdemei elismerésül a magyar királyi udvari tanácsosi címet díjmentesen adományozom. Kelt Bécsben, 1913. október 1-én. Ferenc József s. k.”³⁹

4. kép. Vargha díszmagyarban⁴⁰
(Edwige Zedwitz)

33 Az új út. = SZGTKH, XI. Évf. 30. 1911. június 25. 1–2. p.

34 Vakarcis, 1939. 104. p.

35 Programbeszéd. = SZGTKH, XV. évf. 22. sz. 1910. április 24. 3. p.

36 Képviselőházi bizottságok választása. = SZGTKH, XV. évf. 32. sz. 1910. július 3. 2. p.

37 Képviselőházi napló, 1910. XVII. kötet. 1912. június 18. – december 31. 426. országos ülés. 1912. december 13-án, pénteken, https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN1910_17/?pg=463&layo ut=s&query=vargha%20g%C3%A1bor (Megtekintve: 2018. január 10.)

38 Vármegyei közgyűlés. = SZGTKH, XVI. évf. 1. sz. 1910. december 4. 3–4. p.

39 Vargha Gábor udvari tanácsos. = SZGTKH, XVIII. évf. 46. sz. 1913. október 12. 1. p.

40 Vargha leszármazottja, Edwige Zedwitz tulajdonában lévő fotó.

Az 1919-es forradalom kezdetén elfogadta a változtatásra irányuló akaratot, egyetértett a földosztással, de hamar belátta, hogy a kommün eszméi nem elfogadhatóak a számára. 1919. augusztus 27-én a képviselőtestületi ülésen Vargha Gábor előterjesztésében „egy nemzeti és keresztény kormány alakítása”⁴¹ mellett tett javaslatot, sokan azonban nem támogatták őt ebben. Sok adatot lehet találni a közgyűlések jegyzőkönyveiben, miként állt ki az egyszerű emberek védelmére, hogy ne bocsássák el őket például a dohánygyárból pusztán azért, mert részt vettek a Tanácsköztársaság oldalán. Amikor Horthy Miklós körútja során Körömdre érkezett, Vargha szervezte azt a küldöttséget, amelyik Szentgotthárdot képviselte, de neve nem található a küldöttek között. Ő volt az, aki 1921 húsvétján a város lakói nevében köszöntötte a sikertelen királypucss után az országból távozó IV. Károlyt.⁴²

Az 1922. évi nemzetgyűlési választásokon már a szentgotthárdi választókörzetben indult a Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Párt színeiben, és meg is választották.⁴³ Felszólalásaiban felhívta a figyelmet arra, hogy az országot csak egyesült erővel lehet megmenteni, és ehhez a parlamentben is békét kell teremteni a pártok között. A figyelmet a problémákra kell fordítani, és a tanácskozásokon a durva hangnemet, a személyeskedést, gyalázkodást mellőzni kell. Kérte a külügyminisztert, hogy kezdjen tárgyalásokat Jugoszláviával a vend községek visszacsatolása érdekében. Emlékeztette az országgyűlést arra, hogy Szentgotthárd rengeteget veszített az elcsatolások miatt, ugyanakkor tiltakozott

a gimnázium tervezett megszüntetése ellen, mivel véleménye szerint a határszéleken az iskola az ország legerősebb vára. Sürgette a vasúti határállomás kiépítését, és tiltakozott az ellen, hogy a város lakosságát folyamatos zaklatásoknak tegyék ki, mivel a csendőrök, vámőrök és pénzügyőrök minden lépésüket figyelik.⁴⁴

A következő választásokon, 1926-ban a szentgotthárdi kerület 3500 választójából 2730-an szavaztak Vargha Gáborra, aki a Keresztény Nemzeti Gazdasági és Szociális Párt programjával indult.⁴⁵

Az 1931-es választásokon a szentgotthárdi kerületben hárman indultak: Vargha Gábor mellett dr. Pászthory István körmendi ügyvéd a Független Kisgazdapárt, dr. Domokos Géza budapesti orvos pedig az Egységpárt színeiben. Vargha Gábor mellett kampányoltak a Keresztény Gazdasági Párt országos pártvezetői és a megyei sajtó is. A választókerület 4217 választójából 3533-an szavaztak, ebből Vargha Gábor 1715, Pászthory 1590, Domokos pedig 228 szavazatot kapott. Az abszolút többséget egyikük sem szerezte meg, így pótválasztást tartottak, ahol Varghát választották meg a kerület országgyűlési képviselőjévé.⁴⁶

A parlamentben az igazságügyi és pénzügyi bizottság tagja volt, de foglalkoztatták szociális, gazdasági és külpolitikai kérdések is.

„(...) mindnyájunknak közös, legfőbb érdekünk, hogy mezőgazdasági termelésünket minden rendelkezésre álló eszközzel,

41 Szabó László: Bevezetés. In: Kuntár Lajos – Szabó László (szerk.): Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok. Sylvestor János Nyomda, Szombathely. 1981. 12. p.

42 Vakarcs, 1939. 104. p.

43 Kiss, 1981. 270. p.

44 Nemzetgyűlési napló, 1922. XIV. kötet • 1923. július 11. – 1923. július 20. A nemzetgyűlés 153. ülése 1923. évi július hó 11-én, szerdán. 5-16. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1922_14/?pg=22&layout=s&query=vargha (Megtekintve: 2018. január 10.)

45 Kiss, 1981. 270. p.

46 Timár István: Az 1931. évi országgyűlési választások Vas megyében. = Vas Szemle. 44. évf. 1. sz. 1990. 95–107. p.

minél előbbre vigyük és mindent elköves-sünk mindnyájunk érdekében arra, hogy ennek előnyeit nemcsak egyesek javára, hanem az egész nemzet számára közkinccsé avassuk.”⁴⁷

A következő, 1935. évi országgyűlési választásokon a 76 éves Vargha Gábor nem indult Szentgotthárdon, és csak hosszas rábeszélésre vállalta el, hogy Vasváron jelölteti magát. A kerület mandátumát a Nemzeti Egységpárt színeiben induló Roszner István szerezte meg 7818 szavazattal, a kereszténypárti Vargha Gábor 4187, a nyilas Meskó Zoltán pedig 2900 szavazatot kapott.⁴⁸

Hangsúlyozni kell, hogy hazafias gondolkodása és hazafias érzelmei nem jelentették azt, hogy szélsőséges, más nemzeti-ségek elleni uszító nézeteket vallott volna. Bizonyítéka ennek többek között az is, hogy 1937-ben a Vas megyei Közigazgatási Bizottság ülésén Vargha Gábor felhívta a figyelmet a fasiszta veszélyre, a horogkeresztes plakátok, jelképek megjelenésére, az egyre hevesebb horogkeresztes és nyilaskeresztes agitációra, szigorú ellenlépéseket, ezek visszaszorítását követelve.⁴⁹ A fenyegetőzések sem térítették el attól a keresztény, nemzeti eszmétől, amelyen ötvenéves közéleti múltja alapult. A kommunista és szocialista eszméket ugyanilyen veszélyesnek tartotta, mert véleménye szerint: „tetszetős jelszavaikkal, hazug állításaikkal”

a „vörös pestis” becsapja a munkásokat, és megássa emberek millióinak sírját.⁵⁰

Vargha Gábor Szentgotthárd egyik leg-gazdagabb polgára volt a dualizmus korában, 1901-ben a község nyolcadik legtöbb adót fizető polgára,⁵¹ 1909-ben pedig a legtöbb adót befizető személy volt.⁵² A megyei virilisták között is olvashatjuk a nevét 1913-tól.⁵³

5. kép. Vargha Gábor és felesége⁵⁴
(Edwige Zedwitz)

47 Képviselőházi napló, 1931. XVI. kötet • 1933. május 18. – 1933. június 02. Az országgyűlés képviselő-házának 191. ülése 1933. június 1-én, csütörtökön. 518–521. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1931_16/?pg=525&layout=s&query=vargha%20g%C3%A1bor (Megtekintve: 2018. január 10.)

48 Tímár István: Az 1935. évi országgyűlési választások Vas megyében a helyi sajtó tükrében. = Vasi Szemle. 44. évf. 4. sz. 1990. 538–545. p.

49 Kiss, 1981. 272. p.

50 Magyar Nemzeti Levéltár. Vas Megyei Levéltár. (továbbiakban: MNL VaML) Szombathely. XIV. Személyek. XIV. 20. Vargha Gábor országgyűlési képviselő iratai, 1890–1945. 308. fol.

51 Városunk előjárósága. = SZGTKH VI. évf. 10. sz. 1901. február 3. 1–2. p.

52 Járásunk virilisei. = SZGTKH XIV. évf. 47. sz. 1909. október 17. 3. p.

53 Virilisek. = SZGTKH XVIII. évf. 48. sz. 1913. október 26. 2. p.

54 Vargha család leszármazottai, Edwige Zedwitz tulajdonában lévő fotó.

Vargha Gábor életének utolsó évtizedeiről nincs sok információnk. A második világháború átvonult Szentgotthárdon is 1945 húsvét előtti napjaiban. A szovjet katonai parancsnokság főhadiszállást rendezett be Vargha Gábor házában az alsó szinten, a családot az emeleti részbe terelték. Pár hónap múlva a szovjetek elvonulása után a házat átvette a rendőrség, s Vargháékat a Kossuth Lajos utca 8-as számú házba toloncolták egy szoba-konyhás részbe. 1946. február 21-én kelt levelezőlapon Berzsenyi György édesanyjának a következőket írta: „Ötször lakoltattak ki, kétemeletes házunkat lefoglalták, két szobát kaptunk, az egyik a konyha. Se zsírunk, se kenyérünk nincsen, a nélkül eszünk vízben főtt krumplilevest. Bennünket teljesen kiforgattak mindennünkéből, csak a paplanunk maradt meg és néhány törött lavór, melyeket a szemétből szedtünk föl.”⁵⁵

Vargha Gábor 1948. június 1-én, 89 évesen hunyt el Szentgotthárdon, felesége, Desits Valéria pedig 1954-ben. Az egykor Szentgotthárd leggazdagabb emberei közé tartozó Vargha Gábor szegényen, teljesen kismizve halt meg. A második világháború elején a temető nyugati szélén jelölték ki a Hősi parcellát, ahová az 1944. december 11-én legéppuskázott hunyadiákat és a katonai kórházban elhunytakat temették el. Vargha Gábor kérte, hogy ebbe a parcellába, a rokonai mellé temessék el őt is. Később ide helyezték az Amerikából hazaszállított Alice lányuk hamvait is.

Vargha Gábor tevékenysége gazdasági, kulturális területen

„Minden nemes ügynek fáradhatatlan, agilis előharcosa és igazán önzetlen jóakarója”⁵⁶ – így méltatja a település lapja Vargha kiemelkedő munkásságát és sokoldalúságát. Az 1890-es években alapított gyárak (dohány-, óra-, kasza- és selyemgyár) Szentgotthárdra telepítéséért Széll Kálmánnal közösen harcolt.⁵⁷ Nagy szerepet vállalt a közlekedés fejlesztésében is, a Graz–Szombathely vasútvonal elindulása után egy Béccsel való rövidebb összeköttetést javasolt. Ezt a tervet támogatták a Lapincsvölgyi települések, s nagy összegeket ajánlottak fel a megvalósításhoz, így Vargha megkezdhetette az előmunkálatokat.⁵⁸ Nemcsak a település, de az egész vármegye érdekét szolgálta volna az új vasútvonal terve, hiszen a vidék kereskedelmi útvonalát magyar területre terelve jelentős munkaerőt hozott volna a szentgotthárdi gyáraknak.

„(...) teljesen németajkú vidéken vonul keresztül és egy az ott működni fogó magyar vasúti személyzet, mind megannyi őrszeme terjesztője lesz a magyarságnak, (...) Összekötné a népes és gazdag Lapincsvölgyet Szentgotthárddal, a magyarság ezen határszél: védvárával. Az egész vidék jelentékeny kereskedelmi forgalmát, mely eddig csaknem kizárólag Stájerországban nyert lebonyolítást, teljesen át terelné hozzánk.”⁵⁹

56 Vargha Gábor udvari tanácsos. = SZGTKH, XVIII. évf. 46. sz. 1913. október 12. 1. p.

57 A gyárak történetéről sok tanulmány jelent meg, ezek részletes kifejtése nem célom.

58 Ujvasut. = SZGTKH, VI. évf. 8. sz. 1901. január 20. 3. p.

59 Vasvármegye törvényhatósági bizottságának Szombathelyen, 1911. évi május hó 15-én és folytatva tartott évnegyedes, rendes közgyűlése jegyzőkönyvéből. 7172-1911. szám. = Vasvármegye Hivatalos Lapja IX. évf. 22. sz. 234–235. p. https://library.hungaricana.hu/hu/view/VasvarmegyeHivatalosLapja_1911/?pg=245&layout=s&query=rad%C3%B3%20gyula (Megtekintve: 2018. január 11.)

55 Vargha család lezármazottai, Edwige Zedwitz tulajdonában lévő levél.

Az első világháború azonban meghiúsította a terveket.

Vargha Gábor legeredményesebb tevékenysége az oktatás és a magyar egyletek létrehozásában nyilvánult meg. Szentgotthárdra érkezésekor a település lakosságának zöme német nyelvű volt, német egyletekkel, mely Vargha Gábor hathatós munkájának köszönhetően magyar nyelvűvé vált, s ennek következtében – a magyarosítást követően – a települést nem csatolták Burgenlandhoz az első világháború után.⁶⁰

1891-től Széll Kálmánnal közösen állami gimnázium létrehozásáért küzdött, mely „létesítése, kulturális és nemzeti jelentőséggel bír Vas megye e délnyugati határszélén”.⁶¹

Vargha Gábor egyenesen országos érdekké nyilvánította a gimnázium megalapításának szükségességét, mely végül elnyerte az állam támogatását. 1893-ban elindult az oktatás, majd 1895-ben felavatták a ma is álló épületet. A gimnáziummal kapcsolatos feladatok folyamatosan jelen voltak a közgyűléseken, ahol Vargha agilitásának köszönhetően sikerült a problémákra megoldásokat találni. Saját adományaival támogatta a diákok étkeztetését, sőt létrehozott egy alapítványt is a jól teljesítő, szegény sorsú tanulók számára.

Ugyanilyen tetterősen állt egy járási kórház létrehozása mellé. 1907-ben megalapította a Szentgotthárdi Járási Kórház Egyesületet, melynek elnökeként támogatókat keresett, gyűjtéseket szervezett.⁶²

60 Vakarcs, 1939. 104. p.

61 Hodászi Ede: Adalékok az iskolaügy alakulásához. In: Kuntár Lajos – Szabó László (szerk.): Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok. Sylvester János Nyomda, Szombathely. 1981. 621. p.

62 Janny Géza: Az egészségügy. In: Kuntár Lajos – Szabó László (szerk.): Szentgotthárd. Helytörténeti, művelődéstörténeti, helyismereti tanulmányok. Sylvester János Nyomda, Szombathely. 1981. (továbbiakban: Janny, 1981.) 698. p.

Ötletes javaslata, hogy váltsák ki pénzzel az újévi üdvözlés szokását. Az üdvözlésekre szánt pénzt a település lakosai a Kórház Egyesületnek fizették be, cserébe pedig a helyi újság közölte az illetők nevét. Természetesen Vargha maga járt elől példával.⁶³ Sajnos az állam elutasította a kórház felépítéséhez kért anyagi támogatást, majd a háború végleg megakadályozta e nemes terv megvalósítását: a nehezen összegyűjtött pénz elértéktelenedett, és az egyesület feloszlott.⁶⁴

A korszakban fontos kérdés volt a nemzeti tudat ápolása, amiben nagy szerepet kaptak az ekkor alakuló művelődési, művészeti és sportegyesületek. Szentgotthárdon három nyelvterület (magyar, német, szlovén) központjában a magyar nyelvet védő és fejlesztő intézkedések még hangsúlyosabban érvényesültek. Vargha Gábor ezeken a területeken is kiemelkedő szerepet vállalt.

„Mije van Szent-Gotthárdnak?(...) egy légio egyesülete, (...) közművelődési egyesület, olvasóegylet, önk. tűzoltó egylet, első magyar asztaltársaság, gimn. segélyegylet, jótékony nőegylet, kórház-egylet, vadásztársaság, kerékpár-egylet, korcsolyázó-egylet, vöröskereszt-egylet, sorsjegytársaság, dalosegylet.”⁶⁵

A legtöbb egyletben elnöki tisztséget töltött be, de védnökként is aktívan részt vett a szervezésben és a programok lebonyolításában.

63 Felhívás. = SZGTKH, XIII. évf. 4. sz. 1907. december 22. 5. p.

64 Janny, 1981. 698–699. p.

65 Új egyesület. = SZGTKH, III. évf. 20. sz. 1898. április 17. 1. p.

Összegzés

Vargha Gábor meghatározó személyisége volt Szentgotthárd dualizmus kori történetének. Sokoldalú tevékenysége gazdasági, kulturális, művelődési és szociális területre egyaránt kiterjedt. Hat évtizedig szolgálta a település fejlődését.

Meggyőződéséhez – összetartás, királpártiság, hazaszeretet – élete végéig hű maradt. Az 1910-ben elmondott közgyűlési beszéde hűen kifejezi hozzáállását:

„Egyesüljünk a legszentebb érzésben: a hazaszeretet szent érzésében. Hiszen tartozunk bármely párthoz, valljunk bárminő

politikai elveket, egy hazának vagyunk gyermekei, melynek jólétén, boldogságán közreműködni mindnyájunk legszentebb kötelessége.”⁶⁶

A korabeli helyi és Vas megyei újságokban folyamatosan olvashatjuk nevét, sokrétű munkájának bizonyítékait. Megbecsült személy volt, akit azonban a második világháború után megpróbálták elfeledtetni. Szentgotthárdon szülei elbeszéléseiből sokan hallottak róla, a Zsidára vezető úton általa állíttatott lourdesi Mária-szobor⁶⁷ a mai napig rá emlékeztet bennünket.

Emlékét hajdani lakóházának falán 2018 óta emléktábla őrzi.

66 Olvasó-egyesületünk közgyűlése. = SZGTKH, XV. évf. 8. sz. 1910. január 16. 3. p.

67 Szoborszentelés. = SZGTKH, XIV. évf. 46. sz. 1909. október 10. 3–4. p.